

**REFAT SEİT-ABLAYEV
(YUSUF MAHULDUR)**

(Aqmescit ş., Qırım Cumhuriyeti, Russiye) —
"İntelligentnıy sezon-2018" IV Halqara edebiy-muzıkalı
festivalniñ qırımtatar tilinde "Nazm" nominatsiyası
boyunca laureatı (2-nci yer)

ORMAN-QOŞLU

ÜÇ KÖRÜNÜŞLİ PLASTİK DRAMA

İştirak etken şahslar: Orman-qoşlu, çoban. Eda, Ormanqoşlunıñ sevgilisi. Zamb, orman qabileniñ rahibesi. Ul, dağ qabileniñ daiysi. Sead, soñ Edanıñ aqayı oldı. Ad, çöl qabileniñ rahibesi. Yalib, kiyik köpekleriñ daiysi. Dağ ve çöl qabileleri. Kiyik köpekler sürüsü. Dramanıñ areketi qadimiy zamanlarda Orman-qoş ve Temir-dağ etekleriñ tübünde olıp keçe.

BİRİNCİ KÖRÜNİŞ

Qırım dağlarına acayip bir baar keldi. Batayatqan küneşniñ soñki nurçıqları, tumandan keçip, çobanlarıñ turağına töküle. Uzaqta Orman-qoş dağı yüksele. Etrafqa tılsımlı tıncılıq ve sükünet çökti. Öz işlennen oğraşqan qadınlar, ihtiyarlar ve balalarıñ siluetleri körüne. Kimersi terileri sepley, yaş qadınlar qollarında kiçkene balaları yuqlata, birevleri urbaları tikip tüzete, qartlar mizraqlarğa süngülerini bağlay, balalar beklegen nazarlarını yaylâ tarafına taşılaylar... Uzaqtan qoylarıñ kelgeni eşitilgeninen turaqta adamlarıñ areketleri belli oldı. Yaş çobanlarıñ qıçırmaları ve qoylarıñ kelüvi ep yaqınlaşmaқта. Turaqniñ bütün halqı — ortağa töküldi. Em yaşlar, em qartlar oynamağa başlaylar.

Sevgili ve saygılı Orman-qoşlunıñ körünmesinen bayram daa şeñ, muzıka ise daa quvançlı yañğırmağa başlay. Yıltırağan qozlerden añlaşıla — endi ateşten de sekirip yarışmağa mümkün. Ulu baht dağlarda üküüm süre. Çoban qabilesi ayatına, baarge, amanlıqqa quvana. Rahibeniñ işaretinen şeñlik yavaş toqtamağa başlay. Raatlanmağa da kerek; yarın kene ağır emek küñü. Adamlarıñ çoqusı yattılar. Yaş çoban ayağına baylanğan teri kesegini çezecek ola; bir ihtiyar taşlı süngünü mizraqqa pekitecek ola.

Artta yaş ve qızniñ siluetleri körüne. Bir-birlerini sevgen Ormanqoşlu ve Eda vedalaşıp olamaylar. Dağ sükünetini uzaqtan kelgen kiyik afırma kese. Oğlan ihtiyarğa baqıp, diqqatını orman tarafına celp ete. Amma bir şey eşitmegen qart öz işini devam ete. Köpek afırması endi yaqınca tekrarlandı. Bu sefer qart ta eşitti. Ekisi de dehşet ile orman tarafına baqa. Endi yaqın ürgen köpek uvuldamğa başladı.

Bütün qabile ayaq üstünde. Telükeli areket başlana — er kes kiyik köpekleriñ ucumını bekley. Qartlar, qadınlar ve balaçılar ortadalar. Taşlı balta ve mizraqların silâhlanğan aqaylar tış dairesini etip, qara ormanğa baqa. Bir qaç köpek qabilege ücüm ete; qavğa etken yerde tiş ve pancalardan yaralanğan adam qala. Daa yırtıcılarıñ areketleri nafiye — mindan ğanimet alıp ketmegence, insanları bu gece serbest qaldırmaycaqlar. Apansızdan bayırniñ töpesine köpek sürüsiniñ daiysi peyda ola. Adamlarıñ nazarları Lâlibke intıla. Deşet ırıldavnen daiy turaqniñ merkezine sekire. Başlanğan qalabalıqta itler bir qaç balanı qabileden ayırıp, alıp keteler. Basqıncılar ketti. Adamlarıñ közlerinde telâş ve deşet. Analar öz evlâdlarını qıdırar. Aqaylar teri şeritlerinen yaraları sarmağa başlay. Turaqniñ merkezinde Zamb cenaze merasimine azırlana. Mevtanı mizraqlar üstüne köterip, çobanlar merkezge keçe. İnsanlar rahibe tarafına

yüzlernen tizilişip, tizlerine otura.

Cenaze başlay — dağ qabilesi yurtdaşını Ebediylikke ozğara. Tek bir çoban matem tedbirinde iştirak etmey; bir oyğa dalıp, çette tura. Orman-qoşlu anasını — rahibeni — çağırıp, qabile için pıçaqlar ketirmek qararnı qabul etkenini aňlata. Çölge tutılacaq yol nasıl havflı ve ağır olğanını yahşı bilgen qabile için daa bir telükeli daqıqalar başlay. Amma pıçaqsız, taş silâhinen yırtıcılardan insanlar özünü qorçalap olamazlar. Yurtdaşlarnen saqlıqlaşıp, Orman-qoşlu kete.

İKİNCİ KÖRÜNİŞ

Çöl. Ufuqta Temir-dağ körüne. Orman-qoşlu bayırçıqta otura. Çobannıñ boldurğan körünişi bayağı azaplar çekkenini köstere. Üstünde qalğan teri kesekleri zornen kevdesini yapa. Yanında taşlı mizrağınen baltası yata. Boğucı küneşke baqmadan ögge ketmege kerek. Onıñ köz öğüne müthiş çöl cinleri peyda ola. Ömürinde is etmegen yımşaq topraqı qorqıp, qıbırdamayıp otura. Apansızdan çoban uzaqdan bir gürülti eşitti: ustahanede adamlar çöküçlernen çalışa edi. Demir taqırdısı quvetleşip başladı. Orman-qoşlu yanına yaqınlaşqan yabancılarnı abayladı, amma olarnen o laf etalmay edi — yorulğan başı çekken azaplardan mınamına patlaycaq edi. Çoban tiz çöküp, onı oralağan adamlardan etnelerni çezmesini yalvara edi. Uzaq yoldan quvetsizlengen dağcı esini coya.

Orman-qoşlunıñ kevdesini aqaylar yükseklikke alıp bardılar. Tübüne qırmızı taşlar ketirip ve olarnı suvnen suvarıp, öz dualarını yırlap oynamağa başladılar. Taşlarğa aňlaşıлмаған ayrınlıq ritualı vahşiy ve cenkli oyunnen bite. Çöl qabileniñ balaban davullarnıñ patırdısından Orman-qoşlu özüne kele. Taqdirine boynunu eggen çobannıñ nazarı sakın ola. Öz rahibelerniñ başlığında bütün qabile yabancınıñ kelüv manasınıñ diñlemege toplandı. Er kesniñ yanında öz demir pıçağı bar. Qabilesine kiyik köpekler ucum etkenini ve olarğa qarşı taş silâsinen bir şey yapıp olamağanlarını ikâye etti.

Kelgen dağcı çöl qabileden pıçaqlar bermesini rica ete. Sükünet bayağı devamlı oldı. Demir pıçaqlar nasıl küçlü silâ olğanını er kes aňlay. Sükütni Ad kesti. Sözleri doğru olğanına Çobandan isbatlamasını istedi. Dağ ormanında yaşağan qabile pıçaqlarını çöl qabilege qarşı doğurtmazmı? İtibarsızlıqnen öfkeli çoban onıñ qabilesi tıñlıqsever olğanını aňlattı. Niyetleri merhametli olğanlarını isbatlamaq için, Orman-qoşlu ocaq yanında turğan rahibege yaqınlaştı. O devirniñ adetine köre, yolbaşçı ateşten qızarğan demirnen çobannıñ közünü urıp çıqardı. Körgen manzaradan şaşqan adamlar dağcınıñ yanına kele. Cesürlükke bağışlangan oyunlardan soñ er kes, baş egip, musafirni selâmlay. Qaramanğa bağışlangan bayram başlana. Tedbir devamında endamlı ve güzel Ad Orman-qoşlunu çöl qabilesinde qalmasına rica ete.

ÜÇÜNCİ KÖRÜNİŞ

Erte saba. Çobanlarnıñ turağı. Amma insanlar yerine mında kiyik köpekler. Merkezde, söngen ocaqıñ yerinde, Lâlib yata. Yañı doğğan küneş yuqlağan yırtıclarını yarıqlata. Dağdan çoban qavalınıñ davuşı yañğıradı. Uyanğan basqıncılar taaciplenip, bir-birlerine baqa — "Dağ saiplerini" kim uyatmağa musaade etti. Tezden ğanimet kelegecine quvanıp, daiynıñ işareti ile köpekler saqlana.

Orman-qoşlu peyda ola. O ayvan ükümdarı kibi kele. Doğmuş turağında birden duşmanlarnıñ qoqusını is ete. Öz pıçağını adam urbalarnıñ túbünde saqlay. Özüne emin olğan yuzsız köpekler çobannı birden sarıp ala. Lâlib töpelikten seyir ete. İnsanğa o qadar cessürlük ve özüne tap o qadar emnlik qaydan kelgenini ayvanlar daa aňlap olamay. Daiynıñ işareti ile yırtıcılar adam üstüne atılmağa başlaylar. Sanki tantana aňni uzatıp, köpekler esap körmesini sozıp, birer-birer ucum ete. Çoban da köpeklerniñ oyunını aňladı. Yanında küçlü silâ olğanından neşe ve quvançnen tolu olğan çoban öz balta ve mizrağınen urıp, köpeklerniñ tiş ve pancalarından qolay-qolay qurtula. Özünden çıqqan zalım basqıncılar ne yapacaqlarını bilmey. Qavğa yaqında bitmeycegini aňlap, Lâlib ortağa çıqa. Yaralanğanlarnı çetke çekip ve ortanı boşatıp, köpekler artqa çekile.

Qavğa için merkez boş. Yırtıcıların nazarları birbirlerine munasip olğan raqiplerge doğurıla. Nasıl tecribeli yırtıcınen qavğa etecegini Orman-qoşlu pek yahşı añlay. Daiy insanın darbelerine pek qolay cevap bere. Çobannın qollarından mizraq ve baltasını urıp tüşürüp, Lâlib etrafqa baqındı — sanki er kesni qavğanın soñki darbesini körmek için davet etti. Balaban sekirüvlernen insanğa yaqınlaşıp, yırtıcı öz atlamasını aldında azcırıq egildi. Qarşısına çıkarılğan pıçaqni daiy endi uçuşında abayladı. Bir darbeden ölgen köpek, adamnıñ ayaq astına yıqıla. Bu manzaranı körge basqıcılar dehşet ile qaçıp keteler. Orman-qoşlu ocaqni yaqa. Ateşniñ yanında oturıp, qaval çalmağa başlay. Ocaq yarığının körüp ve tuvğan ezgilerni eşitip, turaqqa Dağ qabilesi toplanmağa başlay. Sirtinen oturğan Orman-qoşlu kelgen yurtdaşlarını daa körmey. Kelgenler ise, topraqqa saplangan pıçaqni körüp, birden buz buzlap, yerinden qıbırdamağa bile qorqalar...

Orman-qoşlu ulu silâni ketirip, basqıncıları quvdı! Çaluvını bitirip, Orman-qoşlu aylandı. Ğurur ve serbest qabile onıñ ögünde tiz çöke. Kelgen çoban taaciplenip, adamların közlerini qıdırmağa başlay, — pıçaqni o bunıñ için ketirmedi. Yurtdaşların bar küçünen turğızdıracaq ola. Qadın ve balalarını o ocaqqa yaqın çekip ketire. Aqaylar yerlerinden qıbırdamağa qorqalar. Orman-qoşlu yanlarına kelgeninen, olar kölgesine basmayım dep, çetke çekileler.

...Kene ocaq yana. Çobanlar kene de öz turaqlarındalar. Ormanqoşlu yalnız çette otura. O qadar felâketler ketirgen pıçaq onıñ aldında. O deñiz dalğaların şuvultısını eşite; Çöl qabilesini hatırlay; onı çağırğan yaş rahibesini tasavur ete...

Qabileden Eda ayırıldı, ve, Orman-qoşlunıñ yanına kelip, tizlerini çöke. Öz nazarinen bir yaşnı çağıra. Sead qızın yanına kelip ve qolunı mañlayına qoyıp, başını ege. Sanki ekisini nikâh qıysın dep, Orman-qoşluğa Eda ve Sead qollarını uzata. Birden olmasa da, o nikâh qıydı. Ekisi quvanç ile ocaqni yanına qayta. Tiz üstünde Ul yaqınlaşa; boynunda asılıp turğan ayuv tişlerini alıp, kelgen Çobanğa baş egmesinen uzata; amma Ormanqoşlu qabileniñ akimiyet temsili olğan şeyden red ete. Zambnıñ işareti ile aqaylar dairege tura. Qaramanğa bağışlangan bayram başlana. Oyun devamında Orman-qoşlu oyuncılar sırasına qoşulmağa istedi, lâkin o qalqaninen, muzıka birden toqtay, adamlar ise onıñ aldında tiz çöke. Bir qaç kere öyle tekrarlana. Orman-qoşlunıñ yüregi üzüldi, közleri ise qaranlıqlaştı.

Özüne kelgen soñ, o tura. Qabile onı Adam degil de, Mevlâ dep sana eken! O mında endi bir vaqıt adiy insan kibi bahtlı olmaycaq; aile başı olalmaycaq. Anasınıñ yanına kelgeninen, Zamb ta tiz çökecek ola; Orman-qoşlu onı toqtata. Qabileniñ ögüne pıçaqni yerge saplap, öz balta ve mizrağını alıp, çıqa. Bu qabileden qaraman ebediy kete.